

HONTI JÓZSEF

EGY MAGYAR ORVOS HISPANIÁBAN: FELIPE HAUSER Y KOBLER /1832-1925/

Hauser Fülöp 1832 áprilisában született Magyarországon, a Felvidéken a Kiskárpátokban Nádasban. Ez a helység Pozsonynádas, ma Trstín, ma 1751 lakos él ott, a nagyszombati járásban található a község.

A bécsi egyetem orvosi fakultására járt, itt kezdte tanulmányait. Tanárai voltak — akire önéletrajzában tisztelettel emlékezik — a magyar *Hyrtl József* (1810-1894) az anatómia, *Ernest von Brücke* (1819-189) az élettan tanára, *Karl Rokitansky* a pathológia professzora, *Joseph Skoda* (1805-1881) a belgyógyászat tanára, *Ferdinand Hebra* a bőrgyógyászat professzora. Párizs és Svájc, Bern voltak tanulmányainak további állomásai, tanulmányutakat tett, pl. Londonban. 40 éves korától több mint fél évszázadon át Spanyolországban élt, 93 éves korában halt meg.

Spanyolországban Andaluziában, Gibraltárban, Cadizban és főként Sevillában, valamint a fővárosban Madridban tevékenykedett. A közegészségtan művelője volt.

Az utóbbi tíz évben Spanyolországban érdeklődés mutatkozott Hauser Kobler Fülöp élete és munkássága iránt egyre többen jelezték, hogy tanúsítsanak nagyobb figyelmet az 1872-től 1925-ig haláláig Spanyolországban élt magyar orvos iránt.

Hauser műveinek kiadója: *Carmen del Moral* 1979-ben szóvá tette az indokolatlan feledést és azt javasolta, hogy a „Madrid, orvosi-szociális szempontból” c. könyv új kiadásával járuljanak hozzá e helyzet megváltoztatásához. És „egészítsék ki a csekély számú, nem kielégítő adatot, ami Hauser személyéről rendelkezésre áll.”

Spanyolországban 1982-ben és 1983-ban *Esteban Rodríguez Ocana* különböző okokból foglalkozott Hauser Fülöppel. Az első alkalommal azt hangsúlyozta, hogy „még nem rendelkezünk azzal a történelmi tanulmánnyal, amely igazságot tenne, elismerné ennek a Spanyolországban megtelepedett magyar orvos érdemeit és tevékenységét.” 1983-ban pedig azt bírálta, hogy miért hiányzik a „Hauser Fülöp” címszó a José Maria López Pinero által gondozott 1983-ban megjelent „A modern spanyol tudomány történelmi szótára” c. műben.

Hauser munkásságával az utóbbi években különféle szakemberek foglalkoztak, ami azt bizonyítja, hogy érdeklődésre tart számot egymástól hagyományosan igen távolálló diszciplínák művelői között is. Így pl. geográfusok (*Francisco Quirós Linares* és *Luis Urtega*), várostörténészek (*Antonio Gonzalez Cordón* és *José M. Suarez Garmendia*), vagy az orvostörténész *José M. López Piñero*.

Nagyon igaza volt Carmen del Moralnak — amint ezt Spanyolországban mostanában emlegetik Hauser munkásságával és személyiségével kapcsolatban — amikor a feledést említette. Az 1925-ben bekövetkezett halála óta alig említették nevét. Egy rövid nekrológ *Gustave Pittaluga* tollából, és a sevillai orvos *Jose M. Osuna* (1908-1974) szerény jegyzete — gyakorlatilag az egyedüli utalás Hauserra közel 50 éven át. Életében sem

kapott sokkal nagyobb figyelmet. *Angel Pulido Fernandez* 1883-as rövid és téves utalása *Nicasio Mariscal* és *Garcia del Rello* 1914-es székfoglalójukban történt dicsérő hangú említés, amelyet a madridi királyi orvosi akadémián mondtak el, és a Sevillai Poliklinika c. lapban 1914. május 15-én megjelent rövid jegyzet — ez minden.

Mariscal ezt mondja Hauserről: „Bár ez a szorgalmas és jeles orvos nem a mi hazánkban született az a sok év amit már itt töltött, a hit és a tudományos tisztesség, ami Spanyolország dolgairol írott műveit jellemzi, mind Sevillában, mind Madridban írott publikációi, feljósítják arra, hogy a nemes hispan polgárjogot elnyerje. Tekintsük őt hát spanyolnak, mint midazon férfiakat, akik a mi szép nyelvünkön írnak, és védje őt a mi dicsőséges nemzeti lobogónk.”

Két újkeletű felfedezés — mind mennyiségileg és mind minőségileg — megváltoztatta a Hauserről rendelkezésre álló dokumentumokat, és egyik sem a véletlen vagy a jó szerencse eredménye, hanem ellenkezőleg, egy munkaprogramnak köszönhető. Ezen program első — még le nem zárt — szakaszában olyan források kutatására koncentráltak, amelyek segítségével alaposan és komolyan lehet tanulmányozni a sevillai orvostudomány helyzetét a Restauráció (1885-1923) időszaka alatt.

Ez a két felfedezés pedig nem más mint:

1. Hauser könyvtárának leltára és
2. Életrajza.

Nem régen *José López Pinere* jelezte, hogy „Hauser személyének és tudományos teljesítményének ismeretéhez szükséges a könyvtárát is kutatni, mely a sevillai királyi orvosi akadémián található.” Jelenleg *Maria Paz Sillere* doktori értekezését írja Hauser könyvtárának témájából.

Hauser önéletrajza teljesen előzmény nélküli. Nem keresett, hanem váratlanul megtalált dokumentum, ami a sevillai egyetemi könyvtárban került elő. Got/683 sz. alatt szerepel, tehát a *Guichot* állományhoz tartozik. „Egy orvos életrajzi feljegyzései 66 év szakmai munkája után” — címen szerepel, géppel írt kópia, Madrid 1924 jelzéssel. 37 oldal, 17 cm. Egybe van kötve egy másik kiadvánnyal. Az első oldal nincs megszámozva. Az oldalak félbe vannak vágva, kis formátumra. A számozásban egy oldal nincs jelölve. A kézirat címlapján a következő adatok találhatók: a regisztrálási szám R. 3638, *Alejandro Guichot y Sierra* kézírása, „Don Felipe Hausertől, sajátkezűleg javítva, Madridból küldte nekem 1924. június 29-én.” Valamint két bélyegző, egyik a sevillai egyetemi és megyei könyvtáré, a másik *Alejandro Guichot y Sierra*é. És következő cím: „Egy orvos életrajzi feljegyzései 66 év szakmai munkája után.” A 37. oldalon a szerző aláírása és az utolsó üres oldalon ismét *Alejandro Guichot* szövege, csakúgy mint a címlapon. A kézirat több kötetrel együtt van bekötve.

Mi jellemzi az életrajzot? Elsősorban az információk gazdagságának egyenetlensége, ami az életrajzi adatokat illeti. Gyakorlatilag semmit sem tudunk róla Sevillában való letelepedéséig. Keveset lehet megtudni 1914-től, a nyugdíjazásától kezdődő időszakról, mert talán azt feltételezte, hogy a sevillaiak ismerték élete e szakaszát, amit a városban töltött. Gazdagabb az információ a madridi időszakról, amelyben részletesen tájékoztat a kolerával kapcsolatos munkájáról. Hiányosak az adatok saját bibliográfiáját illetően is. Orvosi könyvei közül csak ötről tesz említést. Semmit nem ír a cikkeiről, alig valamit a kongresszusokon való részvételéről és „megfeledkezik” 1916-os együttműködéséről *Antonio Salvat y Navarro*-val (1883-1977), a *Higiéniai Traktátus* c. könyv megírásában.

Hauser közegészségtani-egészségügyi téren az elavult ökológiai paradigmát (tellurikus, új paradigma, a bakteriológiai keretében nevelődött. Ő a bakteriológiai doktrínát képviselte. De az is igaz, hogy *Salvat* igen fiatalon, úgy is mint higiénikus, integrált megoldást tudott nyújtani mindkét paradigmára.

A mai spanyol orvostörténészek szerint Hauser tekinthető az utolsó XIX. sz.-i ökológiai orientációjú higiénikusnak. De képes volt a bakteriális doktrínában olyan elemeket látni, amelyek a közegészségtan bizonyos aspektusainak tisztázását tették lehetővé. *Ő másodlagos szerepet tulajdonított a baktériumoknak.*

Hauser az elavult ökológiai paradigma hű képviselője volt, amelyet elsősorban *Max von Pettenkofer* neve fémjelez. Ez a tellurikus doktrína melletti kiállás volt, tehát meghatározó szerepet tulajdonítottak a talajnak és a földalatti vizeknek a betegségek kialakulásában, különösen a fertőző betegségekében (mint a kolera tífusz). Szerintük a talaj javításán alapuló gyakorlat a betegség elleni küzdelem formája. Az orvosi topográfia és geográfia szerepét hangsúlyozták. Jelezni kell azonban, hogy mind *Pettenkofer*, mind *Hauser* környezeti elve ugyancsak fizikai és társadalmi jellegű is volt. Sevilla Orvosi

Topográfiája c. művében Hauser több mint 300 oldalon olyan szociális problémákat is tárgyal, mint a prostitúció vagy az elszegényedés.

Jelenleg az ökológiai paradigma újjászületésének lehetünk tanúi, természetesen majd egy évszázad orvosi és szociális tapasztalatainak figyelembevételével. Ebből a szempontból van értelme Hauser munkásságát újra felfedezni.

Irodalom

1. Carrillo professzor személyes közlése, Granada, 1992. szept. 5. és Sevilla, 1992. szept. 7.
2. Hauser F. önéletrajzának spanyol nyelvű kiadása, előszót írták Carrillo prof. és mtsai. Sevilla, 1992.